

NAVNET ST. BENDTS KIRKE

Af

P. Severinsen.

lle Mennesker i Danmark siger „St. Bendts Kirke“ om Valdemarernes store Kirke i Ringsted, og det skrives altid. St. Bendt er Benedictus af Nurcia, og da Kirken hørte til et Benediktinerkloster, kan Navnet jo være saare rimeligt.

Men der er det underlige ved det, at først efter Reformationen, da Kirken blev Sognekirke, begynder dette Navn at bruges. Oprindeligt var den viet til *Vor Frue*, og dette Navn vedblev at være Hovednavnet. Da den kom til at huse Helgenen Hellig Knud Hertug, kunde hans Navn føjes til: *Vor Frues* og *St. Knuds Kirke*. I Ringsted Bys Segl fra lidt før 1300 ser man Jomfru Marie paa Trone, hyldet fra begge Sider af hellig Knud Hertug og salig Erik Ploppenning. Det var Ringstedkirkens repræsentative Helgener. Som Titelhelgen nævnes St. Bendt ikke.

Der er dog et Spor, som vistnok forklarer, hvorledes Kirken i luthersk Tid har faaet Munkefaderens Navn. Andetsteds har vi et Eksempel paa, hvorledes et Sognavn kan kunnet flytte over og give en Kirke Navn. Det er i *Aarhus*. Her var der fra

Middelalderen af et Frue Sogn. Kirken var upraktisk, hvorfor Sognet efter Reformationen fik Sortebrødrenes Kirke, der egentlig var en Nikolajkirke, men maaske nok til daglig kun har været benævnt efter Klosteret. Siden hedder den gamle Nikolajkirke Frue Kirke.

Jeg har allerede i Aargang XVI (1928) S. 65 antydnet, at der formentlig er sket noget lignende i Ringsted. Jeg vil gerne hermed fremlægge det nærmere.

Vi har en Roskilde Biskops Jordebog fra 1370, der igen er Afskrift efter en ældre, „Træbogen“ fra 1290. I Anledning af, at Biskoppen havde Ret til en Beskatning af Kirkerne, er der en Kirkefortegnelse eller Sognefortegnelse for Stiftet. Kirkerne opregnes herredsvis med en Ansættelse i Jord og Penge.

Naar man af Ringsted Herreds Fortegnelse tager de Kirker, der vedkommer det nuværende Ringsted Pastorat, da finder man (Scriptores rerum Danicarum VII. 121):

Slanorp (Slangerup).

Benløse.

Capella Sancti Benedicti (St. Bendts Kapel).

Ecclesia beati Johannis Ringstadis (St. Hans Kirke i Ringsted).

I Fortegnelsen er alle Kirker, der ikke har Sogne, oversprungne (Sorø Klosters, Antvorskovs, Kapellet i Haraldsted, Korsør, Vor Frue Borgkirke i Kalundborg). *St. Benedikts Kapel*, der sættes til 2 Mark, ligesom Kirkerne i Benløse og Kværkeby, maa alt saa praktisk have en Sognekirkes Værdighed. Men saaledes kan *Vor Frue Klosterkirke*, St. Knuds Helligkirke, ikke benævnes.

Betydningen af „Kapel“ kan vist ikke aldeles

nøje fastslaas. Ordet selv har haft en sælsom Forvandlingshistorie. „Capella“ betyder en lille Kappe (af Capa). I de frankiske Kongers Gaard i Merovingertiden opbevaredes Rigets dyre Klenodie og kostelige Helligdom, St. Mortens gamle korte Kappe, Capella. Paa den maatte enhver Stormand lægge sin Haand, naar han svor Troskab, og den bares med i Krig, for at der skulde sejres ved denne Helgenlevning. Hele det Apparat, der hørte med til Opbevaringen, deriblandt Bygninger, kaldte man saa ogsaa Capella, og de derved tjenende Klerke Capellani, Kapellaner. Idet Ordet derpaa glider videre, er det som Navn paa en lignende privat Kirke paa en Borg eller paa et andet Sted, hvor Sognet ikke hører den til. Særlig bliver Ordet Navn paa Tilbygninger til Kirker, saaledes at een eller anden Tjeneste sker i Kapellet, men ikke Sognets Guds-tjeneste. Men der kan ogsaa bygges det, vi kalder Filiationkirke. Den gamle Sognekirkes Rettigheder kan ikke omstødes. Saa kaldes den nye Kapel.

I Nyborg hed den store nye Kirke fra Dronning Margrethes Tid, som nu bruges, et Kapel under den lille Gamlekirke.

Her fra Sjælland og fra Sorø Amt skal jeg minde om, at da Absalon skænkede Sorø Kloster Bispe-tiender, er deriblandt „Geeslev med Kapellet i Løve“ og (Slots) „Bjergby med det tilliggende Kapel i Gerlev“ (S. R. D., IV., 470, 567). Det drejer sig vel at mærke om Tiender, saa at man faar det Indtryk, at Ordet „Kapel“ dækker et Tiendedistrikt. I Biskoppens Jordebog er Kapellet i Løve forsvundet (mindes endnu i Kappelsbjerg sønden for Løve), og Gerlev anføres som normal Kirke.

Man har flere Steder den Tradition, at et Sidskib eller en Udbygning paa en Kirke har været et Nabodistrikts Kirke. Det vil i luthersk Tid kun sige, at Befolkningen havde sine Stolestader deri. I katholsk Tid har den tillige haft sit eget Alter, saa Rummet virkelig var en egen Kirke, eller rettere sagt netop et Kapel i den Kirke, det var sammenbygget med.

Kirkefortegnelsen viser, at her maa have været et saadant Kapelsogn, og da der ikke er Tradition om nogen Kapelruin, maa et af vor Frue Klosterkirkes Kapeller have tjent som Sognekirke for et St. Bendts Sogn. Kirken har jo 5 Kor. De to til hver Side har været Kapeller, og man gætter paa, at det sydligste, det, der nu er Museum, har været St. Bendts.

Hvad Sognet angaar, kommer man snarest til at tænke paa *Torpet*, hvis Bønder formentlig har været Klotrets „Tjenere“.

Vi har en Stiftsbog fra 1567 med Oplysninger om alle Kirkers og Præstekalds Indtægter. Her optræder endnu Slanerup Sogn saa vel som St. Hans. Hvad der hører selve Klostret til, ses derimod ikke, saa vi ser intet om Kapellet i Kirken. Men under 25. Juli 1569 udstedte Kongen et Gavebrev, hvorved Kommunitetet ved Universitetet blev stiftet. Deriblandt er den gamle Bispetiende (Kongetiende) af 93 Sogne i Sjælland. De fleste af Ringsted Herreds Sogne er med, deriblandt St. Hans og *Ringstedtorp* Sogne (Kronens Skøder, I., 119). Dette Navn kan ligefrem ikke betyde andet end *Torpet*, og Kirken kan ikke godt være nogen anden end den gamle Kirkefortegnelses St. Bendts Kapel. *Torpet* regnedes

ellers til Alsted Herred, hvis Grænse gik i Ringsted Aa. Men da Kapellet laa paa den anden Side Aaen, er ogsaa dets Tiende blevet regnet til Ringsted Herred.

Imidlertid maa ogsaa noget af Ringsted have været regnet med til Kapelsognet. Det ses af en Registrering i Skovklosters Dokumentsamling. Den lyder i lempet Retskrivning saaledes:

Per Smed, kaldet Litle, skødte paa Tinge til Lasse Lauritzen sin Gaard, liggendes i Ringstede i *Sancti Bentz Sogn* paa den nørre Side paa *Algaden*, som man gaar fra Sancte Hanses Kirke og til *Torggaden*, imellem Hegnesgaard vesten op til og Lasse Magnussens Gaard østen op til liggendes, 1493. (S. R. D., IV., 383).

Jeg ser mig ikke i Stand til at betegne med nogen Sikkerhed, hvor denne Plads har været. Men det maa vel sige, at hvis man var inde paa den egentlige Klostergrund, kom man ogsaa under Klosterets kirkelige Ret.

Ved Kongebrev 6. Juli 1571 lagdes St. Hans Sogn under Klosterkirken, og 27. Juli s. A. skete det samme med Slanerup Sogn. Men man blev ved og bliver endnu ved med at skelne mellem St. Bendts Landsogn og St. Hans Landsogn.

Da Klosterkirken i daglig Tale vel netop kun kaldtes Klosterkirken, har St. Bendts Sogns Navn kunnet hefte sig til den.
